

Κεφάλαιο 1

Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς

1. Εισαγωγή

Η EDC/HRE είναι μια ξεχωριστή μορφή εκπαιδευτικής δραστηριότητας που έχει ως στόχο να εξοπλίσει τους νέους ώστε να μπορούν να συμμετέχουν ως ενεργοί πολίτες, και ως εκ τούτου χρησιμοποιεί ξεχωριστές μορφές μάθησης. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να έχουν ευχέρεια σε αυτές τις μορφές μάθησης και να είναι σε θέση να τις θέσουν σε εφαρμογή σε διαφορετικά περιβάλλοντα. Περιλαμβάνουν διάφορες μορφές:

- Επαγωγική – παρουσιάζουν στους μαθητές συγκεκριμένα προβλήματα για να επιλύσουν ή να πάρουν μια απόφαση σχετικά με αυτά, και τους ενθαρρύνουν να γενικεύσουν μέσα από αυτά – παρά να ξεκινήσουν από αφηρημένες έννοιες,
- Ενεργητική - ενθαρρύνουν τους μαθητές να μάθουν μέσα από τις πράξεις, πάρα μέσα από όσα τους λένε ή κηρύττουν,
- Σχετική – σχεδιάζουν μαθησιακές δραστηριότητες γύρω από πραγματικές καταστάσεις στη ζωή του σχολείου ή του πανεπιστημίου, της κοινότητας ή του ευρύτερου κόσμου,
- Συνεργατική - χρησιμοποιούν ομαδική εργασία και συνεργατική μάθηση,
- Διαδραστική – διδάσκουν μέσω συζήτησης και αντιπαράθεσης επιχειρημάτων (debate),
- Κριτική – ενθαρρύνουν τους μαθητές να σκέφτονται για τον εαυτό τους, ζητώντας τη γνώμη και τις απόψεις τους και βοηθώντας τους να αναπτύξουν τις δεξιότητες της επιχειρηματολογίας,
- Συμμετοχική - επιτρέπουν στους μαθητές να συμβάλουν στη δική τους μάθηση, για παράδειγμα, προτείνοντας θέματα προς συζήτηση ή έρευνα, ή με την αξιολόγηση τόσο της δικής τους μάθησης όσο και των συμμαθητών τους.

Για την υλοποίηση αυτών των σχεδίων, οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται εργαλεία για την υποστήριξη των μαθητών. Μερικά από αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την EDC/HRE. Ως εκ τούτου, θα περιγραφούν εδώ σε μια πολύ πρακτική μορφή.

Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς

Εργαλείο 1: Εργασιοκεντρική μάθηση

Πώς να υποστηρίξετε τη μάθηση αναθέτοντας εργασίες

Η διαδραστική διδασκαλία και μάθηση παίζει σημαντικό ρόλο στις περισσότερες από τις διδακτικές δραστηριότητες που προτείνονται σε αυτό το εγχειρίδιο. Οι στόχοι της διαδραστικής διδασκαλίας είναι οι γνωστικές λειτουργίες (δηλαδή, η σκέψη και η κατανόηση), η μάθηση, και η δράση. Κάθε στάδιο του σχεδιασμού των μαθημάτων, της παρακολούθησης των εργασιών, της αξιολόγησης των αποτελεσμάτων και του αναστοχασμού της όλης διαδικασίας έχει κρυμμένο μεγάλο δυναμικό μάθησης για τους μαθητές.

Η βασική προσέγγιση της οργανικής διασύνδεσης σκέψης και δράσης έχει επιπτώσεις στο σύνολο της μαθησιακής διαδικασίας. Αυτό δεν σημαίνει ότι η ενεργός διαχείριση των μαθησιακών αντικειμένων περιορίζεται στα προκαταρκτικά στάδια της «πραγματικής» μάθησης, η οποία, στη συνέχεια, εκλαμβάνεται ως κάτι που περιλαμβάνει μόνο το “μυστικό” των μαθητών. Αντίθετα, η διασύνδεση μάθησης και δράσης μπορεί να δώσει σε όλους τους μαθητές μια σαφή ιδέα ως προς το γιατί μαθαίνουν πράττοντας: έχουν μια εργασία να κάνουν, και αυτό απαιτεί πολλές ικανότητες και δεξιότητες. Σε αυτό το είδος της διδασκαλίας, ο μαθητής πρέπει να προσδιορίσει τις μαθησιακές του ανάγκες σε κάθε νέα κατάσταση που προκύπτει. Οι μαθητές θα απαιτήσουν, επίσης, οδηγίες από τον/την εκπαιδευτικό σε αυτό το στάδιο, πράγμα που σημαίνει ότι οι μαθητές ορίζουν εργασίες για τους/τις εκπαιδευτικούς τους, και όχι το αντίστροφο. Η εργασιοκεντρική μάθηση παράγει ιδανικούς συνδυασμούς κονστρουκτιβιστικής μάθησης και μάθησης μέσω οδηγιών.

Στην εργασιοκεντρική μάθηση, οι μαθητές αντιμετωπίζουν προβλήματα, τα οποία επιθυμούν να λύσουν. Η μάθηση δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά οδηγεί σε κάτι χρήσιμο και ουσιαστικό. Οι μαθητές μαθαίνουν διερευνώντας τρόπους για την επίλυση ενός προβλήματος, αναθέτοντας στον εαυτό τους και στον/στην εκπαιδευτικό τους τις εργασίες που ανοίγουν τον δρόμο για τη λύση του προβλήματος. Το σχολείο είναι ζωή - αυτό το κύριο θέμα της EDC / HRE ισχύει επίσης στην εργασιοκεντρική μάθηση. Πολλές καταστάσεις της πραγματικής ζωής συνίστανται στην εξεύρεση λύσεων σε προβλήματα. Η εργασιοκεντρική μάθηση προετοιμάζει τους μαθητές για τη ζωή δημιουργώντας καταστάσεις πραγματικής ζωής ως μαθησιακό πλαίσιο.

Η εργασιοκεντρική μάθηση ακολουθεί ένα μοτίβο που μπορεί να περιγραφεί σε γενικές γραμμές. Αν ο/η εκπαιδευτικός τηρήσει αυτό το μοτίβο, οι δυνατότητες μάθησης μέσω δράσης, δηλαδή, η ενεργητική μάθηση, θα ξεδιπλωθούν σχεδόν από μόνες τους.

Στοιχεία εργασιοκεντρικής μάθησης:

Οι μαθητές αντιμετωπίζουν ένα ζήτημα προς επίλυση (εργασία καθορισμένη είτε από τον/την εκπαιδευτικό είτε μέσα από ένα σχολικό βιβλίο).

Οι μαθητές σχεδιάζουν τη δράση τους.

Οι μαθητές εφαρμόζουν το σχέδιο δράσης τους.

Οι μαθητές αναστοχάζονται σχετικά με την μαθησιακή διαδικασία και παρουσιάζουν τα αποτελέσματά τους.

Είναι σημαντικό για τους μαθητές να βιώνουν τις αρχές της εργασιοκεντρικής μάθησης συχνά και σε

διαφορετικά πλαίσια. Μια καλή εργασία η οποία αναδεικνύει πολλά προβλήματα που πρέπει να επιλυθούν είναι ο καλύτερος τρόπος για τη δημιουργία ενός παραγωγικού και συναρπαστικού περιβάλλοντος μάθησης.

Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς

Εργαλείο 2: Ομαδοσυνεργατική μάθηση

Αυτή η μορφή διδασκαλίας δεν σημαίνει απλά το να αφήνουμε τους μαθητές να δουλέψουν σε ομάδες με την ελπίδα ότι θα γίνει με κάποιο τρόπο η δουλειά. Αυτό που σημαίνει είναι μια διαδικασία μάθησης, με σχήμα ή μορφή, που έχει ανατεθεί στην περιοχή της κοινωνικής μάθησης εξαιτίας της έλλειψης ορατής γνωστικής επιτυχίας. Η έκφραση «ομαδοσυνεργατική μάθηση», ωστόσο, επικεντρώνεται στην επίδοση των μαθητών.

Η σαφής κατανομή ρόλων μεταξύ των μελών της ομάδας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχημένη διδασκαλία, σύμφωνα με το ομαδοσυνεργατικό μοντέλο. Σε αυτό, ανατίθενται και δουλεύονται επίσημες εργασίες που παρέχουν το ίδιο status μεταξύ των μελών, και αυτό οδηγεί έτσι σε επιτυχή μάθηση. Είναι, ωστόσο, σαφές ότι δεν είναι κάθε εργασία κατάλληλη για αυτό το είδος της διδασκαλίας. Συνεπώς, δεν αποτελεί στόχο μια πολωμένη σχέση μεταξύ των ομαδοσυνεργατικών μορφών μάθησης και της δασκαλοκεντρικής διδασκαλίας. Σε αυτό το μοντέλο διδασκαλίας, ο/η εκπαιδευτικός παίζει έναν σαφή και ουσιαστικό ρόλο. Η επιτυχία της ομαδοσυνεργατικής μάθησης, όπως έχουν δείξει πολλές συγκρίσεις τάξεων, εξαρτάται από βασικά στοιχεία. Η ακόλουθη διαδικασία φαίνεται να έχει δοκιμαστεί από πολλούς εκπαιδευτικούς:

Ομαδοσυνεργατική μάθηση: πώς να οργανώσετε μια ομάδα

1. Τα ονόματα των μελών της ομάδας καταγράφονται σε αλφαβητική σειρά.

2. Σε κάθε άτομο της ομάδας ανατίθεται ένας από τους ακόλουθους ρόλους.

Συντονιστής: Αυτό το άτομο εξασφαλίζει ότι όλα τα μέλη κατανοούν την εργασία και είναι, επίσης, ο εκπρόσωπος της ομάδας.

Δημοσιογράφος: Αυτό το άτομο οργανώνει την παρουσίαση ή το τελικό προϊόν.

Διαχειριστής υλικών: Αυτό το άτομο εξασφαλίζει ότι όλα τα απαραίτητα υλικά είναι διαθέσιμα και διασφαλίζει ότι στο τέλος όλα έχουν καθαριστεί.

Υπεύθυνος σχεδιασμού: Αυτό το άτομο εξασφαλίζει ότι η ομάδα διαχειρίζεται τον χρόνο της καλά και ελέγχει ότι η ομάδα τηρεί το πρόγραμμά της. Αυτό το άτομο εξασφαλίζει ότι η ομάδα προγραμματίζει την πορεία δράσης της με λογικό τρόπο κατά την έναρξη της εργασίας και προσαρμόζει ανάλογα αυτό το πρόγραμμα.

Μεσολαβητής: Αυτό το πρόσωπο λύνει οποιαδήποτε προβλήματα μέσα στην ομάδα.

3. Κανόνες:

α) Μερικά μέλη της ομάδας έχουν ειδικά καθήκοντα / ρόλους, αλλά κάθε άτομο είναι υπεύθυνο για την όλη διαδικασία και τα αποτελέσματα της ομάδας.

β) Εάν πρόκειται να τεθεί μια ερώτηση είτε στον/στην εκπαιδευτικό είτε στο μαθητή-εκπρόσωπο, τότε όλη η ομάδα πρέπει να αποφασίσει ποια θα είναι αυτή η ερώτηση. Με τον τρόπο αυτό, η ομάδα αποφασίζει το ζήτημα συλλογικά. Οι εκπρόσωποι δεν απαντούν σε ατομικές ερωτήσεις κατά τη διάρκεια αυτής της ομαδικής διαδικασίας.

γ) Κάθε ομάδα είναι υπεύθυνη για την παρουσίαση. Κάθε μέλος της ομάδας είναι υπεύθυνο για τυχόν ερωτήσεις.

Οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται συχνά με τη μέθοδο της ομάδας λένε ότι σε πολλές περιπτώσεις έχει

νόημα για τους μαθητές να διατηρούν τους ρόλους τους για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Αυτό παρέχει έναν ορισμένο βαθμό ασφάλειας, επιταχύνει τη μάθηση, και βελτιώνει την απόδοση της ομάδας.

Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς

Εργαλείο 3: Προεδρεύουμε σε ολομέλεια (συζήτηση και κριτική σκέψη) στις τάξεις EDC/HRE

Εισαγωγή

Οι μαθητές μοιράζονται τις σκέψεις και τις ιδέες τους, καθοδηγούμενοι από τον/την εκπαιδευτικό τους. Αυτό είναι όλο. Η ρύθμιση είναι απλή και απαιτεί μόνο έναν πίνακα ή πίνακα παρουσιάσεων. Αλλά το έργο του/της εκπαιδευτικού είναι απαιτητικό. "Οι διάλογοι του Σωκράτη" του Πλάτωνα σηματοδοτούν την μακρά παράδοση αυτού του τρόπου διδασκαλίας, καθώς και ο Σωκράτης επικεντρώθηκε στον προβληματισμό του συνομιλητή του και στην αποδόμηση ψευδών ή δογματικών απόψεων του. Προτείνουμε έναν ρόλο πιο κατάλληλο για έναν/μία εκπαιδευτικό στην EDC/HRE -πιο υποστηρικτικό όπως αυτόν ενός προπονητή. Η πτυχή της ανάπτυξης ικανοτήτων – οι μαθητές μαθαίνουν πώς να σκέφτονται και να μοιράζονται τις σκέψεις τους - είναι ένας στόχος τόσο σημαντικός όσο και το περιεχόμενο.

Οι μαθητές συμμετέχουν σε μια διαδικασία σκέψης και διαδραστικής κονστρουκτιβιστικής μάθησης. Ο/η εκπαιδευτικός τούς υποστηρίζει. Σε γενικές γραμμές, η σκέψη είναι η προσπάθεια σύνδεσης του συγκεκριμένου με το αφηρημένο. Οι ολομέλειες εξασκούν την ικανότητα των μαθητών να σκέφτονται. Η σκέψη παίρνει χρόνο. Οι προσεκτικοί μαθητές είναι συχνά αργοί στοχαστές.

Μόνο το σχολείο μπορεί να προσφέρει καθοδηγούμενες ολομέλειες ως μια μορφή μάθησης. Όπως η διάλεξη ενός καθηγητή, η ολομέλεια μπορεί να προσαρμοστεί ακριβώς στις ανάγκες του μαθητή, πολύ περισσότερο από κάθε βιβλίο ή βίντεο. Οι κριτικοί έχουν δικαίως επισημάνει την κατάχρηση αυτής της μορφής: εφαρμόζεται πολύ συχνά, και για μεγάλα διαστήματα· οι εκπαιδευτικοί κάνουν ερωτήσεις για τις οποίες οι μαθητές δεν ενδιαφέρονται και δεν μπορούν να απαντήσουν· οι εκπαιδευτικοί παίζουν ένα ακατέργαστο είδος Σωκρατικού ρόλου, αντιμετωπίζοντας τους μαθητές ως κατώτερους οι οποίοι αναμένεται να προσφέρουν ως απαντήσεις αυτά που θέλει να ακούσει ο/η εκπαιδευτικός.

Αλλά αν χρησιμοποιηθεί προσεκτικά, και με έναν ορισμένο βαθμό πρακτικής, οι ολομέλειες αποτελούν μία από τις πιο ισχυρές και ευέλικτες, και μάλιστα απαραίτητες, μορφές μάθησης στην EDC/HRE. Ο κατάλογος ελέγχου που ακολουθεί περιγράφει τις μαθησιακές δυνατότητες, και δίνει στον/στην εκπαιδευτικό μερικές συμβουλές για το τι πρέπει να κάνει και τι να αποφεύγει. Τα Βιβλία II-V σε αυτή την έκδοση της EDC/HRE προσφέρουν πολλές περιγραφές ολομελειών με τους μαθητές από το Δημοτικό έως το Λύκειο. Ως εκ τούτου, δεν περιλαμβάνεται παράδειγμα σε αυτό το εργαλείο.

Ο ρόλος των μαθητών

Οι μαθητές:

- έρχονται στην ολομέλεια με κάποια εμπειρία – σε διαφορετικά επίπεδα, και ενδιαφέρονται για το θέμα υπό συζήτηση,
- γνωρίζουν ότι η συνεισφορά τους είναι ευπρόσδεκτη, και ότι δεν δίνονται βαθμοί για "λάθος" ιδέες ή προτάσεις,
- έχουν τη μερίδα του λέοντος στον χρόνο ομιλίας,
- έχουν διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες (παράδειγμα: "αργοί στοχαστές" - "γρήγοροι ομιλητές").

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών

Ο/η εκπαιδευτικός:

- επικοινωνεί με την τάξη, και είναι ικανός και πρόθυμος να αυτοσχεδιάσει, αντιδρώντας σε ό, τι λένε οι μαθητές,
- αντιλαμβάνεται πλήρως το θέμα και έχει μια σαφή ιδέα για το αποτέλεσμα της ολομέλειας,
- ελέγχει, αλλά δεν κυριαρχεί, στην ολομέλεια, παίρνοντας ένα μικρό μερίδιο του χρόνου ομιλίας,
- δίνει στους μαθητές επαρκή χρόνο για να σκεφτούν,
- ακούει χωρίς να κρατά σημειώσεις,
- ακούει ενεργά, διατυπώνοντας με σαφήνεια ιδέες που οι μαθητές υπαινίσσονται,
- ενθαρρύνει τους μαθητές να συμμετέχουν, και απευθύνεται σε μαθητές οι οποίοι έχουν την τάση να μένουν σιωπηλοί,
- ενεργεί ως χρονομέτρης, συντονιστής της ομάδας, συντονιστής της διαδικασίας,
- δίνει δομή στη συζήτηση με τη χρήση του πίνακα (κατά προτίμηση πίνακα παρουσιάσεων), προσφέροντας εικόνες, σύμβολα, παραδείγματα, πληροφορίες, έννοιες και πλαίσια,
- εντοπίζει τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών και αντιδρά ανάλογα. Καθοδηγεί τους μαθητές για θέματα που δεν γνωρίζουν, και εξασφαλίζει ότι ασκείται κριτική σε επιχειρήματα και γραμμές σκέψης που είναι λανθασμένες ή ελλιπείς, οι οποίες και αποδομούνται από κάποιον μαθητή ή τον/την εκπαιδευτικό.

Κατάλληλα θέματα και πλαίσια στην EDC/HRE

Κατάλληλα θέματα περιλαμβάνουν:

- εργασία πάνω σε συνεισφορές των μαθητών (ερωτήσεις, σχόλια, παρουσιάσεις, εργασία για το σπίτι, εμπειρίες και συναισθήματα),
- εργασία πάνω σε συνεισφορές του/της εκπαιδευτικού (ερώτηση, προτροπή, εικόνα, διάλεξη),
- εισαγωγή μιας νέας έννοιας,
- περαιτέρω παρακολούθηση μιας εργασίας ανάγνωσης ή έρευνας,
- περαιτέρω παρακολούθηση μίας φάσης μιας εργασίας- ή μάθησης βασισμένης σε πρόβλημα (απολογισμός δραστηριότητας, αναστοχασμός),
- ανατροφοδότηση,
- ανάπτυξη μια υπόθεσης για περαιτέρω έρευνα.

Μαθησιακό δυναμικό

Οι μαθητές:

- δημιουργούν το πλαίσιο για μια καινούργια έννοια που παραδίδει ο/η εκπαιδευτικός με διδασκαλία (κονστрукτιβιστική μάθηση),
- βιώνουν πως επιτελείται η λειτουργία της σκέψης – κάνοντας ερωτήσεις, εξετάζοντας προσεκτικά τις απαντήσεις, συνδέοντας το συγκεκριμένο με το αφηρημένο και αντίστροφα (ανάπτυξη ικανότητας μέσω επίδειξης αναλυτικής και κριτικής σκέψης),
- μοιράζονται τα κριτήριά τους για την έκφραση κρίσης και αναστοχάζονται τους λόγους για την επιλογή

των κριτηρίων τους (ικανότητα κρίσης ή διαδραστική κονστрукτιβιστική μάθηση),

- βιώνουν την τάξη τους ως μικρο-κοινότητα μάθησης στην οποία ενθαρρύνονται να συμμετέχουν (μάθηση μέσω της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων),
- αντιμετωπίζονται ως εμπειρογνώμονες (ενίσχυση της αυτοεκτίμησης),
- κρίνουν, αφού εξετάσουν αμφιλεγόμενες απόψεις για ένα πολιτικό ζήτημα (προσομοίωση της λήψης πολιτικών αποφάσεων).

Προετοιμασία

Κριτήρια για την επιλογή ενός θέματος:

- Οι μαθητές πρέπει να είναι ενημερωμένοι σχετικά με το θέμα (συνδέσεις με την εμπειρία των μαθητών).
- Οι μαθητές βλέπουν γιατί το θέμα αξίζει να συζητηθεί (συνάφεια, προσωπικό ενδιαφέρον).
- Αντιπαράθεση: το θέμα δημιουργεί ένα πρόβλημα και επιτρέπει στους μαθητές να έχουν διαφορετικές απόψεις. Ο/η εκπαιδευτικός έχει μια προσωπική άποψη, αλλά δεν κατέχει "τη σωστή λύση."
- Ο/η εκπαιδευτικός έχει ένα πλέγμα ιδεών και μεθόδων κατά νου που του επιτρέπει να προβλέπει τα περισσότερα από όσα οι μαθητές είναι πιθανό να πουν, και να ενσωματώνει τις ιδέες τους σε ένα εννοιολογικό πλαίσιο (για παράδειγμα, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα, τα κριτήρια της δικαιοσύνης και της αποτελεσματικότητας, συγκεκριμένο και αφηρημένο, συμφέροντα και συμβιβασμός).
- Αν η συζήτηση δεν ξεκινά με συνεισφορά των μαθητών, ο/η εκπαιδευτικός σκέφτεται έναν τρόπο εκκίνησής της (μία ερώτηση ή μια προτροπή, για παράδειγμα).
- Ο/η εκπαιδευτικός συντάσσει την περίληψη της ολομέλειας - για παράδειγμα ένα διάγραμμα με μια καινούργια έννοια, μια θέση ή μια σειρά από λέξεις-κλειδιά που οι μαθητές στη συνέχεια επεξεργάζονται σε ένα κείμενο ως εργασία.

Μερικά "πράξτε"

- Όταν κάνετε μια προτροπή ή μια ερώτηση, δώστε στους μαθητές σας χρόνο για να σκεφτούν - περιμένετε για μερικά δευτερόλεπτα. Στη συνέχεια, δώστε το λόγο σε πολλούς μαθητές διαδοχικά.
- Παραλλαγές (απαιτούν περισσότερο χρόνο, αλλά βελτιώνουν σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα των συνεισφορών μαθητών και εκπαιδευτικών): όταν κάνετε μια προτροπή ή μια ερώτηση:
 - δώστε στους μαθητές σας χρόνο να καταγράψουν τις ιδέες τους, και μετά δώστε τους τον λόγο. Οι μαθητές διαβάζουν τις προτάσεις τους, ή συλλέγουν τις γραπτές ιδέες τους στο πάτωμα ή σε μια αφίσα και τις ομαδοποιούν,
 - αφήστε τους μαθητές σας να μοιραστούν τις ιδέες τους σε ζευγάρια, και στη συνέχεια να παρουσιάσουν τα αποτελέσματά τους.
- Βασικός κανόνας: «Μία συνεισφορά του/της εκπαιδευτικού - πολλές απαντήσεις του μαθητή». Από την άποψη της διαχείρισης του χρόνου, αυτό μπορεί ήδη να αποτελέσει μια πλήρη ολομέλεια, που ολοκληρώνεται με την περίληψη ή το συμπέρασμα του/της εκπαιδευτικού.
- Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές σας κάθονται σε τετράγωνο ή κύκλο, επιτρέποντας σε όλους να απευθύνονται και να βλέπουν ο ένας τον άλλον.

- Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές μπορούν να καταλάβουν ο ένας τον άλλον. Ενθαρρύνετε τους να εξηγήσουν τις ιδέες τους και κάθε όρο που άλλοι μαθητές δεν γνωρίζουν.

Μερικά “μην κάνετε”

Αποφύγετε:

- να κάνετε ερωτήσεις τύπου "ναι/όχι". Θα πρέπει να κάνετε την επόμενη ερώτηση αμέσως μετά. Προτιμήστε ανοιχτές ερωτήσεις ή προτροπές. Οι ερωτήσεις για περαιτέρω παρακολούθηση μπορούν μετά να είναι «σφιχτές» και πιο συγκεκριμένες,
- να παρασύρεστε σε μια συζήτηση με έναν ή δύο μαθητές. Αντ' αυτού, απευθύνετε τις ερωτήσεις τους σε όλη την τάξη,
- να παραμερίζετε ή να αγνοείτε δηλώσεις μαθητών που σας πιάνουν απροετοίμαστους. Μπορεί να είναι οι πιο ενδιαφέρουσες! Κι εδώ, πάλι εμπλέξετε όλη την τάξη,
- να σχολιάζετε κάθε δήλωση των μαθητών με την οποία συμφωνείτε ή διαφωνείτε. Καλύτερα, δώστε ένα έναυσμα που θα βοηθήσει τους μαθητές να εντοπίσουν τα δυνατά σημεία ή τις αδυναμίες στα επιχειρήματά τους,
- να περιορίζετε τον ρόλο σας στο δίνετε τον λόγο στους μαθητές με τη σειρά που σηκώνουν το χέρι τους. Αρκετά συχνά, οι μαθητές θα θίγουν διαφορετικές πλευρές ενός θέματος ή και επιμέρους θέματα, και η συζήτηση μπορεί να οδηγηθεί σε σύγχυση ή χάος. Ως εκ τούτου, αναλάβετε την πρωτοβουλία και αποφασίστε ή προτείνετε σε ποιο θέμα θα επικεντρωθείτε αρχικά. Τονίστε το δίλημμα ότι ο χρόνος και η συγκέντρωση είναι πολύ περιορισμένα για να συζητηθούν τα πάντα αν οι μαθητές αμφισβητούν την ανάγκη να δοθεί προτεραιότητα.

Ο/η εκπαιδευτικός ως αυτοσχεδιαστής – οι μαθητές πυροδοτούν μια συζήτηση

Μέχρι τώρα έχουμε εξετάσει τις ολομέλειες που ο/η εκπαιδευτικός έχει συμπεριλάβει στον σχεδιασμό ενός μαθήματος EDC/HRE. Ωστόσο, οι μαθητές μπορούν να ζητήσουν μια συζήτηση αυθόρμητα, συχνά με μια παρατήρηση ή ένα σχόλιο που πυροδοτεί μια αντιπαράθεση. Αν ο χρόνος το επιτρέπει, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να δώσει στους μαθητές την ευκαιρία να προχωρήσουν. Οι μαθησιακές τους ανάγκες είναι εμφανείς - όλοι, ή τουλάχιστον κάποιοι από αυτούς, ενδιαφέρονται για ένα θέμα.

Παραδείγματα:

- «Στο τέλος, μπορείς να βασίζεσαι μόνο στην οικογένειά σου».
- «Νομίζω ότι για μερικούς ανθρώπους η θανατική ποινή θα ήταν μια καλή ιδέα».
- «Τι συμβαίνει με τους πολιτικούς που παραβιάζουν τις προεκλογικές υποσχέσεις τους;»
- Ένας μαθητής αναφέρεται σε ένα τρέχον ζήτημα από τον ημερήσιο τύπο.

Σε μια τέτοια κατάσταση, οι μαθητές αναθέτουν στον/στην εκπαιδευτικό μια εργασία. Θα πρέπει να συντονίσει μια συζήτηση χωρίς προηγούμενη προετοιμασία, μονάχα με αυτοσχεδιασμό. Οι εκπαιδευτικοί δεν χρειάζεται να φοβούνται μια τέτοια κατάσταση. Συνήθως, ο/η εκπαιδευτικός θα έχει μια εικόνα του θέματος, και οι τρόποι αλληλεπίδρασης είναι οι ίδιοι, όπως και σε κάθε ολομέλεια που περιλαμβάνεται σε ένα σχέδιο μαθήματος. Παρόμοιες καταστάσεις προκύπτουν όταν οι μαθητές ζητούν από τον/την εκπαιδευτικό να δώσει μια εξήγηση απροετοίμαστος/-η («τι σημαίνει δημοκρατία;»).

Ακολουθούν μερικές συμβουλές για το πώς να αντιδράσετε σε αυθόρμητες συζητήσεις:

- Ζητήστε από τον μαθητή (τους μαθητές) που ξεκίνησε τη συζήτηση να εξηγήσει το θέμα στην τάξη.

Αυτό δίνει σε όλους την ευκαιρία να συμμετέχουν, και σας δίνει επίσης χρόνο να σκεφτείτε.

- Αποσαφηνίστε πόσο χρόνο θέλετε να διαθέσετε. Αποφασίστε πώς θα συνεχίσετε με το θέμα (-τα) και το μάθημα μετά τη συζήτηση.
- Όταν ακούτε τους μαθητές σας, έχετε τον νου σας σε αυτά που γνωρίζουν, κι έχουν ή δεν έχουν κατανοήσει.
- Πάρτε την πρωτοβουλία να δώσετε μια περίληψη ή το συμπέρασμα της συζήτησης. Αυτό μπορεί να μην είναι της ίδιας ποιότητας με κάτι που είχατε τον χρόνο να προετοιμάσετε εκ των προτέρων, αλλά χρησιμεύει στους μαθητές καλύτερα από ό, τι αν τελειώσει μια συζήτηση χωρίς τουλάχιστον μια απλή δήλωση σχετικά με το γιατί έγινε και σε τι οδήγησε.
- Εναλλακτικά, μπορείτε να το ορίσετε αυτό ως εργασία για τους μαθητές σας για περαιτέρω παρακολούθηση, αλλά μόνο αν έχετε μια λύση στο μυαλό σας.

Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς

Εργαλείο 4: Συνέντευξη με έναν ειδικό - πώς συλλέγουμε πληροφορίες

Στην EDC/HRE υπάρχουν πολλές περιπτώσεις όπου οι μαθητές χρειάζεται να συλλέξουν πληροφορίες παίρνοντας συνεντεύξεις από άτομα εκτός τάξης.

Οι συνεντεύξεις αυτές μπορούν να πραγματοποιηθούν μέσα στην τάξη, ή η όλη τάξη ή μία ομάδα μαθητών μπορούν να τις πραγματοποιήσουν εκτός.

Οι συνεντευζιζόμενοι μπορεί να είναι εμπειρογνώμονες με την αυστηρή έννοια της λέξης, όπως ένα μέλος της τοπικής αυτοδιοίκησης ή της εθνικής βουλής, ένας εκπρόσωπος κάποιου διοικητικού συμβουλίου, ή ένας επιστήμονας. Αλλά οι συνεντευζιζόμενοι μπορούν, επίσης, να είναι άτομα που έχουν ένα συγκεκριμένο υπόβαθρο κοινωνικής ή επαγγελματικής εμπειρίας, όπως ένας εργάτης, μια ανύπαντρη μητέρα, ένας μετανάστης ή κάποιος άνεργος.

Εδώ δεν θα ασχοληθούμε με το ποιος θα έρθει σε επικοινωνία με τον ειδικό. Στις περισσότερες περιπτώσεις, αυτό θα το κάνει ο/η εκπαιδευτικός. Αλλά φυσικά μπορεί να ανατεθεί ως εργασία στους μαθητές, ειδικά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Θα εστιάσουμε περισσότερο στο πώς μπορούν οι μαθητές να προετοιμάσουν και πραγματοποιήσουν τη συνέντευξη.

Σαφώς, θα πρέπει να αποφύγουμε ένα σενάριο στο οποίο ο/η εκπαιδευτικός ή μια μικρή ομάδα μαθητών παίρνουν συνέντευξη από έναν ειδικό, με την υπόλοιπη τάξη να παρακολουθεί χωρίς να καταλαβαίνει για ποιο λόγο γίνονται συγκεκριμένες ερωτήσεις. Μια συνέντευξη απαιτεί ικανότητες οι οποίες είναι χρήσιμες για κάθε είδος εργασίας project, μελέτες πεδίου ή πιο προηγμένη εργασία στον τομέα της επιστήμης ή των μέσων επικοινωνίας.

Ένα «πρότυπο» μοντέλο διαδικασίας για την προετοιμασία μιας συνέντευξης με έναν ειδικό περιλαμβάνει τα ακόλουθα βήματα:

1. Οι μαθητές εντοπίζουν ένα σημαντικό θέμα που αξίζει πιο λεπτομερή μελέτη.
2. Ο/η εκπαιδευτικός προτείνει να πάρουν οι μαθητές μια συνέντευξη από έναν ειδικό. Στη συνέχεια, έρχεται σε επικοινωνία με αυτόν/ήν και κανονίζει μια ημερομηνία για τη συνέντευξη, είτε στη σχολική αίθουσα είτε σε ένα χώρο εκτός σχολείου.
3. Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές ποιο θα είναι το έργο τους: στον διαθέσιμο χρόνο για τη συνέντευξη (45-90 λεπτά), οι μαθητές μπορούν να θέσουν ορισμένες ερωτήσεις-κλειδιά. Καθώς θα χρειαστεί χρόνος για να απαντηθεί καθεμία από αυτές τις βασικές ερωτήσεις, και οι απαντήσεις θα πυροδοτήσουν περαιτέρω ερωτήσεις, οι μαθητές θα πρέπει να αποφασίσουν σε ποια ερωτήματα και ζητήματα θα εστιάσουν. Οι μαθητές θα σχηματίσουν ομάδες, καθεμία από τις οποίες θα είναι υπεύθυνη για μία βασική ερώτηση. Κάθε ομάδα θα έχει στη διάθεσή της συγκεκριμένο χρόνο (10-15 λεπτά) για να πάρει συνέντευξη από τους ειδικούς. Είναι σημαντικό για τους μαθητές να κατανοήσουν αυτό το πλαίσιο και τον σκοπό του, οπότε ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να απαντήσει σε οποιαδήποτε ερώτηση με υπομονή και προσοχή.
4. Στην ολομέλεια, οι μαθητές συμμετέχουν σε "Ιδεοκαταιγίδα." Καταγράφουν σε κάρτες ή φύλλα χαρτιού όλες τις ερωτήσεις που μπορούν να σκεφτούν και θα ήθελαν να θέσουν, χρησιμοποιώντας μια καινούργια κάρτα για κάθε ερώτηση. Για να αποφευχθεί η σπατάλη χρόνου, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να περιορίσει τον αριθμό των καρτών σε δύο ή τρεις για κάθε μαθητή. Μετά από πέντε έως οχτώ λεπτά, οι ερωτήσεις αυτές συλλέγονται στον πίνακα ή τον πίνακα σεμιναρίου, με τους μαθητές να έρχονται μπροστά και να παρουσιάζουν τις ιδέες τους.
5. Οι ερωτήσεις που αναφέρονται στο ίδιο θέμα ομαδοποιούνται κάτω από μια ερώτηση-κλειδί. Στη συνέχεια, οι μαθητές αποφασίζουν ποιες βασικές ερωτήσεις θα χρησιμοποιηθούν στη συνέντευξη και με ποια σειρά θα τεθούν. Σε μια συνέντευξη 60 λεπτών, δεν θα πρέπει να τεθούν παραπάνω από τέσσερις βασικές ερωτήσεις. Κατά κανόνα, η πρώτη θα πρέπει να αφορά τον ίδιο τον ειδικό ώστε να

έχουν οι μαθητές μια ιδέα σε ποιον μιλούν. Τα τελευταία δέκα λεπτά θα πρέπει να αφιερώνονται σε ανοιχτή συζήτηση ή συμπληρωματικές ερωτήσεις από μεμονωμένους μαθητές.

6. Οι μαθητές μπαίνουν στις ομάδες. Παίρνουν τις κάρτες με τις προτεινόμενες ερωτήσεις από τον πίνακα ή τον πίνακα σεμιναρίου, και αποφασίζουν αν θα τις συμπεριλάβουν στη συνέντευξη.
8. Αν οι μαθητές δεν έχουν καθόλου εμπειρία σε συνεντεύξεις, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να δώσει σύντομες οδηγίες για τη βασική τεχνική της συνέντευξης. Η πρώτη ερώτηση θα πρέπει να είναι ευρέος πεδίου, επιτρέποντας στον συνεντευξιαζόμενο να δώσει πολλές πληροφορίες και λέξεις-κλειδιά. Οι μαθητές μπορούν στη συνέχεια να θέσουν περαιτέρω, πιο στοχευμένες ερωτήσεις. Γενικά, θα πρέπει να αποφεύγονται οι κλειστές ερωτήσεις, καθώς μια καινούργια ερώτηση πρέπει να ακολουθήσει αμέσως μετά. Οι μαθητές θα πρέπει επίσης να εξασφαλίσουν πως δεν θα αναμείξουν τη συνέντευξη με συζήτηση («Δεν συμφωνείτε μαζί μου πως...;»).
9. Στο τέλος, οι μαθητές θα πρέπει να έχουν τέσσερις με έξι ερωτήσεις τις οποίες έχουν βάσει με σειρά προτεραιότητας. Για να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση, η τάξη μπορεί να κάνει πρόβα τη συνέντευξη με ένα παιχνίδι ρόλων, με τον/την εκπαιδευτικό στον ρόλο του ειδικού.
10. Είναι σημαντικό να αποσαφηνιστούν οι ρόλοι των μελών της ομάδας κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Ποιος θα θέσει ποια ερώτηση; Ποιος θα καταγράψει τις απαντήσεις; Ποιος θα αντικαταστήσει κάποιο μέλος της ομάδας που θα απουσιάσει την ημέρα της συνέντευξης; Αυτοί που θα πάρουν τη συνέντευξη θα πρέπει να μπορούν να διατηρούν βλεμματική επαφή με τον συνεντευξιαζόμενο, οπότε θα πρέπει να υποστηρίζονται από έναν ή δύο μαθητές που θα κρατάνε σημειώσεις (βλ. το υπόδειγμα ερωτηματολογίου παρακάτω). Δεν ενδείκνυται να χρησιμοποιήσετε μαγνητόφωνο, καθώς η απομαγνητοφώνηση είναι πολύ χρονοβόρα για τους μαθητές. Είναι προτιμότερο να επικεντρωθούν στα απαραίτητα και να αποδώσουν τις σημειώσεις τους σε πλήρες κείμενο από μνήμης αμέσως μετά τη συνέντευξη.
11. Μετά τη συνέντευξη, οι ομάδες δίνουν αναφορά στην τάξη, προφορικά και/ή γραπτά. Ανάλογα με τα διαθέσιμα μέσα, αυτό μπορεί να γίνει με φυλλάδιο, εφημερίδα τοίχου, ή ηλεκτρονικό έγγραφο. Τώρα είναι ο κατάλληλος χρόνος να γίνει αναφορά στο πλαίσιο που έδωσε την αφορμή για τη συνέντευξη. Συλλέξαμε τις πληροφορίες που χρειαζόμασταν; Τι μάθαμε; Ποιες καινούργιες ερωτήσεις προέκυψαν;
12. Οι μαθητές θα πρέπει επίσης να επαναθεωρήσουν τη διαδικασία και τις δεξιότητες που απέκτησαν, καθώς και τα προβλήματα που αντιμετώπισαν. Αυτό θα δώσει στον/στην εκπαιδευτικό σημαντική ανατροφοδότηση για τον σχεδιασμό μελλοντικών εργασιών.

Φυλλάδιο σχεδιασμού για μια ομάδα συνέντευξης

Συνέντευξη με:

Ημερομηνία:

Τοποθεσία:

Διαθέσιμος χρόνος ανά ομάδα: λεπτά.

Ομάδα #

Θέμα:

Μέλη της ομάδας:

No.	Βασική ερώτηση	Υπεύθυνος συνέντευξης	Υπεύθυνος σημειώσεων
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			

Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς

Εργαλείο 5: Καθορισμός διδακτικών στόχων βασισμένων στις ικανότητες⁴⁷

1. Πρότυπο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών (μόνο ένα):		
2. Παρακαλώ απαντήστε την ακόλουθη ερώτηση: Τι είναι σε θέση να κάνει ένας μαθητής όταν έχει αποκτήσει την ικανότητα που έχετε στο μυαλό σας;		
Περιγραφή:		
3. Παρακαλώ περιγράψτε ποιο είναι το ελάχιστο που θα πρέπει ένας μαθητής να είναι ικανός να κάνει, και στη συνέχεια σκεφτείτε πιο προχωρημένα επίπεδα απόδοσης.		
Αφού οι μαθητές μου έχουν λάβει μέρος στις τάξεις EDC/HRE για ... αποτελούμενες από x μαθήματα...		
... το ελάχιστο που περιμένω από κάθε μαθητή είναι πως είναι ικανός να ...	... αυτό που θα ήθελα να είναι οι μαθητές μου σε θέση να κάνουν...	... πραγματικά ελπίζω πως οι μαθητές μου θα είναι σε θέση να ...
“Ελάχιστο επίπεδο” (αποδεκτό)	“Κανονικό επίπεδο” (ικανοποιητικό)	“Προχωρημένο επίπεδο” (καλό)

47. Βλ. το κεφάλαιο σε αυτό το βιβλίο για τις ικανότητες στην EDC/HRE. Αυτό το εργαλείο βασίζεται στον Ziener G (2008), *Bildungsstandards in der Praxis. Kompetenzorientiert unterrichten* (2nd edn), Seelze-Velber, σελ. 56.

4. Πρώτα βήματα για το σχεδιασμό των τάξεων EDC/HRE		
Στόχος	Συνεισφορά από τον εκπαιδευτικό	Δραστηριότητες και εργασίες των μαθητών